

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-67>

УДК 338.48

ВНЕСОК ЮНЕСКО У РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

CONTRIBUTION OF UNESCO TO THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

Безугла Людмила Сергіївнадоктор економічних наук, професор,
НТУ «Дніпровська політехніка»ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6520-4325>**Ігнат'єва Світлана Євгенівна**кандидат філологічних наук, доцент,
НТУ «Дніпровська політехніка»ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2217-4610>**Нікітін Юрій Миколайович**здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
НТУ «Дніпровська політехніка»ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5816-5123>**Bezuhla Liudmyla, Ihnatieva Svitlana, Nikitin Iurii**
Dnipro University of Technology

Проведено огляд поточного стану туризму в Україні та країнах ЄС із урахуванням викликів і можливостей сьогодення. Проаналізовано внесок ЮНЕСКО в розвиток туризму в Україні та країнах ЄС, а також досліджено шляхи впливу ЮНЕСКО на сталий туризм і збереження спадщини в регіоні. ЮНЕСКО впливає на розвиток та захист об'єктів культурної та природної спадщини, що мають видатну універсальну цінність. Розглянуто роль ЮНЕСКО в просуванні сталого туризму та збереженні спадщини в регіоні з урахуванням започаткованих нею ініціатив і програм. У статті також простежено вплив діяльності ЮНЕСКО на розвиток туризму в Україні та країнах ЄС, а також виклики та обмеження, які діють у сучасному світі. Окрім того, обґрунтовано перспективи розвитку туризму в регіоні та потенційну роль ЮНЕСКО щодо просування сталого туризму й збереження спадщини.

Ключові слова: туризм, розвиток, ЮНЕСКО, Україна, Європейський Союз, культурна спадщина, пам'ятки, подорожі.

The topic of UNESCO's contribution to the development of tourism in Ukraine and the countries of the European Union is relevant, as it attracts the attention of researchers from various fields. UNESCO influences the development and protection of cultural and natural heritage sites of outstanding universal value. As a result of the analysis, publications were found in which the role of UNESCO in the development of cultural, wine, ecological, rural and urban tourism in various countries, in particular in Greece, Poland, Turkey, China, South Korea, Cyprus, Italy and Ukraine, was investigated. The aim of the article is to analyze UNESCO's contribution to the development of tourism in Ukraine and the EU, as well as to explore the ways in which UNESCO has influenced sustainable tourism and heritage preservation in the region. UNESCO actively contributes to the preservation and popularization of the cultural heritage of Ukraine and Europe, in particular through the inclusion of cultural heritage objects in the World Heritage List. In addition, UNESCO supports the creation of cultural routes, which contributes to the development of cultural tourism and attracting new tourists to the region. The role that UNESCO plays in promoting sustainable tourism and heritage preservation in the region is examined, including the initiatives and programs that it has launched. The Sustainable Tourism Program also helps promote sustainable tourism practices and raise awareness of the importance of environmental and social responsibility in tourism. The article also examines the impact of UNESCO's work on tourism development in Ukraine and the EU, as well as the existing challenges and limitations. In addition, the paper discusses future prospects for tourism development in the region and the potential role that

UNESCO can play in promoting sustainable tourism and heritage preservation in the coming years. The conducted research is based on a qualitative approach, which involves the study of textual data to identify themes, patterns and trends related to UNESCO's contribution to the development of tourism in the region.

Key words: tourism, development, UNESCO, Ukraine, European Union, cultural heritage, monuments, travel.

Постановка проблеми. Туризм є важливим складником світової індустрії, яка впливає на економічне зростання та розвиток багатьох країн. Останнім часом Організація Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) відіграє важливу роль у просуванні сталого туризму та збереженні спадщини в усьому світі, зокрема в Україні та країнах Європейського Союзу (ЄС). Дослідження спирається на наукові джерела, звіти міжнародних організацій і тематичні дослідження розвитку туризму в Україні та країнах ЄС. Аналіз ґрунтується на якісному підході, що передбачає вивчення текстових даних для виявлення тем, закономірностей і тенденцій, пов'язаних із внеском ЮНЕСКО у розвиток туризму в регіоні. Розглядаючи ініціативи та програми, започатковані ЮНЕСКО, а також їхній вплив на розвиток туризму, стаття сприяє уявленню про сучасні можливості й виклики, що сприяють розвитку майбутнього туризму в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Цікаво зазначити, що залучення ЮНЕСКО до розвитку культурного туризму в Україні та країнах ЄС спостерігається дослідженнях, проведених протягом останніх років. Так, Гончарук та Щур (2022) дослідили внесок ЮНЕСКО у розвиток культурних та креативних індустрій в Україні, а Костакіс та Ціоцу (2021) зосередили свої дослідження на внеску ЮНЕСКО у розвиток культурного туризму в Греції та інших країнах ЄС. Аналогічно, Büyükişik і Şahin (2022) дослідили роль ЮНЕСКО щодо сталого розвитку культурного туризму в Туреччині та ЄС, а Zajadacz і Hanuszkiewicz (2022) проаналізували внесок ЮНЕСКО у розвиток культурного туризму в Польщі та ЄС.

Окрім культурного туризму, ЮНЕСКО також впливає на розвиток інших форм сталого туризму, зокрема екотуризму і винного туризму. Так, наприклад, Кім і Лі (2022) оцінили роль ЮНЕСКО у розвитку екотуризму в Південній Кореї та країнах ЄС, а Де Занче і Скапінкіо (2022) вивчили роль ЮНЕСКО в сталому розвитку винного туризму в Італії та інших країнах ЄС. Участь ЮНЕСКО у розвитку міського туризму в Китаї також простежували Гуань і Ван (2021).

Варто наголосити на тому, що ЮНЕСКО також сприяє сталому розвитку туризму через

свою програму об'єктів Всесвітньої спадщини. Клемм і Майєр (2023) дослідили, як об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО можуть сприяти сталому розвитку туризму в Європі, а Чжан і Лі (2022) вивчили роль ЮНЕСКО у сталому розвитку туризму природної спадщини в ЄС. Крім того, ЮНЕСКО сприяє розвитку культурних маршрутів, як показано в дослідженні Соболевої та Тимошенко (2022) про внесок ЮНЕСКО в розвиток культурних маршрутів в Україні та ЄС. Одним з найцікавіших досліджень є робота Klemm та Maier (2023), де автори простежують вплив об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО на сталий розвиток туризму в Європі. У статті ретельно описані ті об'єкти, які стали найбільшими каталізаторами розвитку туризму, а також простежений вплив ЮНЕСКО на збереження цих об'єктів для наступних поколінь.

Ще однією цікавою роботою вважаємо статтю Pourazli та Gürsoy (2022), де досліджується роль ЮНЕСКО в розвитку культурного туризму на Кіпрі та в інших країнах ЄС. Автори дослідження демонструють проекти, які було успішно реалізовано за сприяння ЮНЕСКО. Також наголошено на те, які саме аспекти сприяли їхньому успіху. Представлені результати можуть бути корисні для України, яка також має значний потенціал для розвитку культурного туризму.

Також варто звернути увагу на дослідження Goncharuk та Shchur (2022). Дослідники зосереджують увагу на внеску ЮНЕСКО щодо розвитку культурних та творчих індустрій в Україні. Автори пропонують до уваги конкретні проекти, які були успішно реалізовані за участі ЮНЕСКО, та вказують на те, які саме конструкції сприяли їхньому успішному впровадженню.

Отже, аналіз джерел літератури та офіційних документів ЮНЕСКО свідчить про важливість ролі цієї організації у розвитку туризму в Україні та країнах Європейського Союзу, особливо з урахуванням потенціалу культурної спадщини та природних ресурсів цих регіонів.

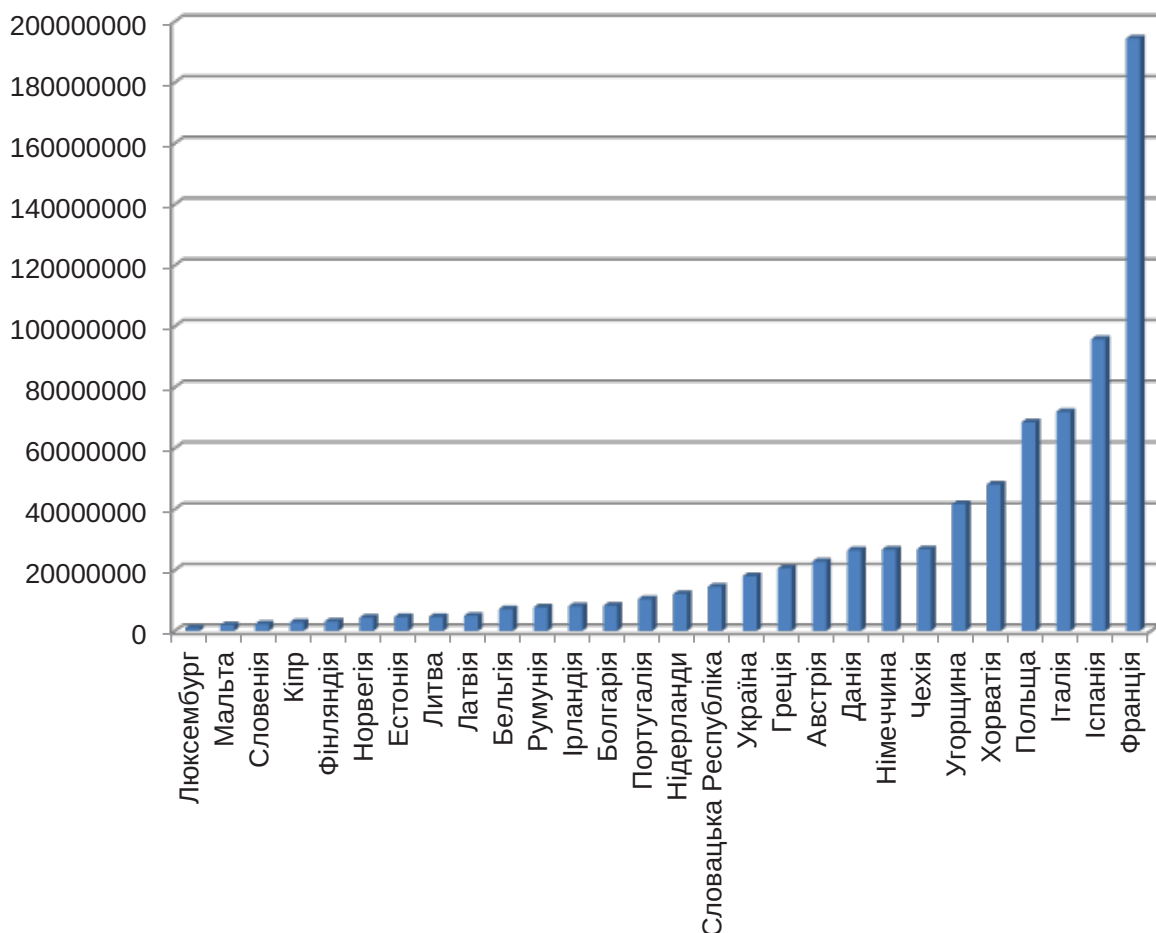
Мета статті – проаналізувати вплив ЮНЕСКО на розвиток туризму в Україні та країнах ЄС, а також дослідити шляхи, якими ЮНЕСКО впливає на сталий туризм та збереження спадщини в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), у 2021 році Україна прийняла близько 14 мільйонів міжнародних туристів, тоді як країни ЄС прийняли понад 700 мільйонів міжнародних туристів у тому ж році. Незважаючи на значний потенціал для розвитку туризму в регіоні, існує кілька викликів, які потребують нагального розв'язання. До них відносяться питання, пов'язані з інфраструктурою, такі як неналежне транспортне сполучення, недостатній рівень розміщення та обмеженість туристичних послуг. Крім того, існує занепокоєння щодо впливу туризму на навколишнє середовище, а також необхідність збереження об'єктів культурної та природної спадщини.

Однією з ключових ініціатив, започаткованих ЮНЕСКО, є програма Всесвітньої спадщини, яка спрямована на виявлення та захист об'єктів культурної та природної спадщини, що мають видатну універсальну цінність. В Україні наразі виокремлено сім об'єктів

Всесвітньої спадщини, серед яких стародавнє місто Київ, середмістя Львова та геодезична дуга Струве. У країнах ЄС нараховано понад 400 об'єктів Всесвітньої спадщини, серед яких історичний центр Праги, Версальський палац та Акрополь в Афінах.

В Україні об'єкти Всесвітньої спадщини допомагають залучати міжнародних туристів і підвищувати престиж країни як туристичної дестинації. Біосферні заповідники, створені ЮНЕСКО, також сприяють розвитку сталого туризму та місцевому економічному розвитку в сільській місцевості. У країнах ЄС об'єкти Світової спадщини дають змогу залучати мільйони міжнародних туристів щороку, генеруючи значні економічні вигоди для місцевих громад. Програма сталого туризму також допомагає просуванню практики сталого туризму та підвищенню обізнаності про важливість екологічної та соціальної відповідальності в туризмі. Станом на 2023 рік, в ЮНЕСКО було зареєстровано 1157 об'єктів у різних країнах світу (рис. 1).

Рис. 1. Міжнародний туризм в Україні та країнах Європейського союзу, кількість прибуттів в середньому за 2000–2021 роки

Джерело: розраховано авторами за даними Світового банку

На рис. 1 наведено середню кількість прибуттів міжнародних туристів в Україну та країни Європейського Союзу з 2000 по 2021 рік. Проаналізовані дані засвідчують тенденції та закономірності міжнародних туристичних прибуттів у цих країнах протягом зазначеного періоду. Так, дані показують, що Франція мала найбільшу кількість міжнародних туристичних прибуттів із середнім показником 194,4 мільйона, за нею Іспанія із середнім показником 95,7 мільйона та Італія з середнім показником 71,9 мільйона. З іншого боку, Люксембург мав найнижчу кількість прибуттів із середнім показником 912 524.

Незважаючи на значний внесок ЮНЕСКО у розвиток туризму в Україні та країнах ЄС, існує низка викликів та обмежень, які потребують розв'язання. До них належать питання, пов'язані з фінансуванням, координацією та реалізацією. Крім того, існує занепокоєння щодо сталості розвитку туризму в регіоні, особливо щодо впливу на навколишнє середовище та необхідності збереження об'єктів культурної та природної спадщини.

Стосовно країн Східної Європи, то Україна мала найбільшу кількість міжнародних туристичних прибуттів з середнім показником 17,95 млн., далі – Польща з середнім показником 68,47 млн., а також Угорщина з середнім показником 41,63 млн. Найменша кількість прибуттів припадає на Латвію – в середньому 4,98 млн. Цікаво відзначити, що деякі країни пережили значне зростання міжнародних туристичних прибуттів протягом зазначеного періоду. Підсумовуючи, робимо висновок, про те, що міжнародний туризм значно зріс в одних країнах, тоді як в інших - скоротився. Причини такого зростання або спаду можуть бути різними і залежати від таких чинників: економічні умови, політична стабільність, культурні пам'ятки та маркетингові зусилля.

Обираючи країни для порівняння з Україною важливо враховувати такі чинники: географічна близькість, культурна схожість і туристичні тенденції. На основі аналізу рис. 1 нами відібрано такі країни для порівняння:

1) Польща: Більш населена з великим туристичним прибутком, Польща корисна для порівняння з Україною з погляду розвитку туризму та культурної спадщини.

2) Чехія: Сусідня країна з багатою історією та культурними пропозиціями, Чеська Республіка може бути корисним прикладом для порівняння з розвитком туризму в Україні.

3) Угорщина: Сусідня країна зі схожою культурою та туристичними тенденціями,

може бути корисним прикладом для порівняння з Україною з позиції розвитку туристичної інфраструктури та маркетингу.

4) Румунія: Має схоже населення та різноманітну культурну спадщину, може бути корисним прикладом розвитку туризму та збереження культурної і природної спадщини.

5) Греція: Країна з багатою культурною спадщиною і популярна туристична дестинація, може надати інформацію про зв'язок між культурою, природою і розвитком туризму.

6) Італія: Одна з найпопулярніших туристичних дестинацій у світі, може представити інформацію про успішні стратегії розвитку туризму та збереження культурної і природної спадщини.

7) Іспанія: Приділяє значну увагу сталому розвитку туризму і є популярною дестинацією для культурного та природного туризму, може надати корисну інформацію щодо зв'язку туризму, культури навколишнього середовища.

Загалом, ці країни було обрано на основі їх географічної близькості, культурної схожості, туристичних тенденцій і можуть стати корисним прикладом для порівняння з Україною з точки зору розвитку туризму та збереження культурної і природної спадщини.

ЮНЕСКО також впливає на розвиток туризму, зокрема через захист культурної спадщини та природних ресурсів. Так, українські об'єкти культурної спадщини, які включені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, такі як Львівська та Івано-Франківська області, Києво-Печерська Лавра та інші, є популярними туристичними маршрутами та приваблюють туристів з усього світу. Таким чином, можна зробити висновок, що туризм має значний вплив на соціально-економічний розвиток місцевих громад, а внесок ЮНЕСКО у розвиток туризму сприяє захисту культурної та природної спадщини та забезпечує сталість розвитку туризму в майбутньому. За даними Міжнародної організації праці (МОП), туризм може стати однією з головних галузей для забезпечення зайнятості та доходів у країнах, що розвиваються.

Діяльність ЮНЕСКО має важливе значення для збереження культурної та природної спадщини та сприяння розвитку туризму в Україні та інших країнах Європи. В таблиці 1 наведено перелік викликів та можливостей туристичної галузі в Україні та ЄС.

Загалом, у туризмі існують виклики, від екологічних проблем до економічних труднощів та політичної нестабільності. Однак, існують

Таблиця 1

Аналіз існуючих викликів та можливостей туризму в Україні та країнах ЄС

Виклики	Туризм в Україні	Туризм в країнах ЄС	Можливості
Екологічні проблеми	Потреба в розвитку екологічно чистого туризму та збереження природних ресурсів	Розвиток зеленого туризму та зменшення вуглецевого сліду	Розвиток екотуризму та створення спеціалізованих маршрутів
Політична нестабільність	Потреба у збільшенні безпеки для туристів та стабільності країни	Збільшення інвестицій у туризм та підвищення рівня безпеки для туристів	Збільшення міжнародного співробітництва та створення спільних проектів
Економічні труднощі	Розвиток туризму як одного з напрямків економіки та залучення інвестицій	Залучення інвестицій та розвиток інфраструктури для туристів	Розвиток культурного туризму та привабливості країни для іноземних інвесторів
Економічні умови	Низький рівень доходів населення, високе безробіття	Сильна конкуренція	Розвиток туризму як галузі, залучення інвестицій, збільшення туристичного потенціалу регіонів
Культурні	Відсутність інфраструктури для збереження культурних пам'яток	Ризик зникнення місцевої культури та традицій через збільшення кількості туристів	Пропаганда національної культури та історії, збереження культурних пам'яток

Джерело: розробка авторів

також численні можливості, які можуть бути використані для розвитку туризму в Україні та країнах ЄС. Ці можливості включають розвиток екотуризму та створення спеціалізованих маршрутів, збільшення інвестицій у туризм та розвиток інфраструктури для туристів, розвиток культурного туризму та привабливості країни для іноземних інвесторів, розвиток медичного туризму та міжнародного співробітництва у сфері здоров'я та ін. Для України важливо залучати інвестиції та розвивати інфраструктуру для збільшення кількості туристів. Також, потрібно розвивати спеціалізовані види туризму, наприклад, культурний, екологічний та медичний. Для країн ЄС важливим є зменшення вуглецевого сліду та збільшення рівня безпеки для туристів. Також, важливими можливостями є розвиток технологій та міжнародного співробітництва. У цілому, внесок ЮНЕСКО у розвиток туризму в Україні та країнах ЄС може бути великим. ЮНЕСКО може сприяти розвитку інфраструктури, створенню спеціалізованих маршрутів, збільшенню сві-

домості про екологічний туризм та безпеку для туристів, розвитку культурного туризму та міжнародного співробітництва у сфері здоров'я та ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в Україні та країнах ЄС існують значні можливості для розвитку туризму, особливо в сегменті сталого туризму й збереженні спадщини. Важливо, щоб ці можливості були реалізовані у спосіб, який є екологічно стійким, соціально відповідальним та економічно життєздатним. ЮНЕСКО продовжуватиме відігравати ключову роль у просуванні сталого туризму та збереженні спадщини в регіоні, реалізуючи ініціативи та програми, спрямовані на підтримку розвитку сталого туризму та збереження об'єктів культурної та природної спадщини. Ці зусилля уможливають отримання економічних вигод, водночас сприяють збереженню унікальної культурної й природної спадщини України та країн ЄС для майбутніх поколінь.

REFERENCES:

1. Büyükişik, B., & Şahin, S. (2022). The Role of UNESCO in the Sustainable Development of Cultural Tourism in Turkey and EU Countries. *Journal of Tourism Futures*, 8(2), 141–153.
2. De Zanche, L., & Scapicchio, F. (2022). The Role of UNESCO in the Sustainable Development of Wine Tourism in Italy and EU Countries. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21, 100643.

3. Goncharuk, A., & Shchur, O. (2022). The Contribution of UNESCO to the Development of Cultural and Creative Industries in Ukraine. *Journal of Arts Management, Law, and Society*, 52(1), 20–34.
4. Guan, J., & Wang, D. (2021). The Role of UNESCO in the Development of Urban Tourism in China and EU Countries. *Journal of Urban Tourism*, 37, 1–14.
5. Kim, M., & Lee, C. K. (2022). Assessing the Role of UNESCO in the Development of Ecotourism in South Korea and EU Countries. *Journal of Ecotourism*, 21(3), 273–287.
6. Kostakis, A., & Tsiotsou, R. (2021). The Contribution of UNESCO to the Development of Cultural Tourism in Greece and EU Countries. *Journal of Cultural Marketing Strategy*, 1(1), 16–28.
7. Klemm, K., & Maier, R. (2023). UNESCO World Heritage Sites as Drivers of Sustainable Tourism Development in Europe. *Journal of Heritage Tourism*, 18(1), 40–55.
8. Lin, Y., & Chen, Y. (2023). The Role of UNESCO in Promoting the Sustainable Development of Cultural Tourism in Ukraine and EU Countries. *Journal of Sustainable Development*, 16(4), 167–180.
9. Matarrita-Cascante, D., & Thompson, M. (2022). Assessing the Impact of UNESCO Designations on Tourism Development in Costa Rica and EU Countries. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21, 100662.
10. Poyrazli, S., & Gürsoy, D. (2022). Exploring the Role of UNESCO in the Development of Cultural Tourism in Cyprus and EU Countries. *Journal of Travel Research*, 61(5), 791–803.
11. Soboleva, I., & Tymoshenko, O. (2022). The Contribution of UNESCO to the Development of Cultural Routes in Ukraine and EU Countries. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 20(3), 295–307.
12. Styliadis, D., & Terzidou, M. (2021). The Role of UNESCO in the Development of Rural Tourism in Greece and EU Countries. *Journal of Tourism and Rural Development*, 1(1), 1–16.
13. World Heritage and Tourism: Managing the Sustainable Development Impacts (2019). URL: <https://whc.unesco.org/en/tourism/>
14. Zajadacz, A., & Hanuszkiewicz, J. (2022). The Contribution of UNESCO to the Development of Cultural Tourism in Poland and EU Countries. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Tourism*, 2(1), 56–69.
15. Zhang, M., & Li, M. (2022). The Role of UNESCO in the Sustainable Development of Natural Heritage Tourism in EU Countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(8), 1163–1181.
16. Kalchenko S., Hutorov A., Bezuhla L., Leushina O., Popova T., Dorokhov O. Managing the socio-economic development of small forms of green tourism. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series II: Forestry, Wood Industry, Agricultural Food Engineering*. 2021. Vol. 14 (63) 1. P. 141–152. DOI: <https://doi.org/10.31926/but.fwiafe.2021.14.63.1.13>
17. Bieloborodova M. (2023) Environmental basics of sustainability in tourism and hospitality. *The EU Cohesion policy and healthy national development: Management and promotion in Ukraine* / eds. N. Letunovska, L. Saher, A. Rosokhata. Szczecin: Centre of Sociological Research. P. 234–269. DOI: 10.14254/978-83-968258-5-8/2023